List 32.

NOVICE

Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 10. avgusta 1864.

Gospodarske stvari.

Ktero vreme je sadnemu drevju največ škodljivo?

Temu vprašanju ni odgovor lahak. Čeravno poznamo natorne prikazni, ktere so rastlinam več ali manj škodljive, ima vendar natora v svoji zalogi tudi pripomočkov dovelj, po kterih odvrača škodo popolnoma ali jo saj zmanjšuje. Ker pa delavnost žive natore še premalo poznamo, je še veliko veliko, kar nam ni jasno; mnogokrat vidimo, da se ne godí to, kar mislimo, da bi se moralo zgoditi. Tako, na priliko, je dognano, da mraz rastlinam sploh, posebno pa sadnemu drevju, jako jako škoduje, in vendar učí skušnja, da so jabelka v cvetji že večkrat 2 stopinji mraza R. brez vse škode prestale; hruške, češnje, slive, breskve in marelice pa še lože, kakor jablane. Nasproti temu pa je mraz cvetje sadnega drevja že večkrat le pri 1 stopinji posmodil. Navadno škoduje mraz drevju najpred, če solnce koj zjutraj jasno na drevje posije; če je je pa oblačno, se ni bati, da bi mu tako škodoval; če pa na mraz začne sneg iti ali deževati, se ni bati, da bi mraz sadju škodo napravil. In ravno zato, ker solnce škodo mraza povikša, takim drevesom, ki jih solnce koj zjutraj obsije, mraz bolj škoduje, kakor tistim, ki so na osojni strani. Po tem takem tedaj malo mraza sadnemu cvetju samo na sebi ni škodljivo. Ravno tako tudi navadni dež cvetečemu sadju ne škoduje; marveč gorak dež pospešuje ne samo drevesno rast, ampak tudi cvetju pomaga, da le ne dežuje dan na dan v eno mer. Hudi nalivi in plohe pa so jako škodljivi, ker dostikrat cvetje raztepó, cvetni prah iz cvetjišča še pred oplodom izperó. Ker tedaj tak dež večidel o hudi uri in nevihtah nastane, tedaj nevihte poškodovajo cvetje, naj pridejo z dežjem ali sodrgo in točo. Da bi blisk sam cvetju sadnega drevja škodoval, ni verjetno, ker bi po takem mogel blisk tudi cvetju drugih rastlin ravno tako škodovati, kakor sadnemu drevju. Res, da se verjame ali saj da se je verjelo v starodavnih časih, da blisk ajdo posmodí; al kaj se nekdaj ni vse verjelo! Tako so tudi mislili nekdaj, da se gosi ne ponašajo, če nad golimi drevesi grmí, — da, kadar se sadí grah, se mora na spremen lune gledati, in da, kdor sadí grah, ne sme govoriti, sicer golobje ali pa vrabci setev ali pa pridelek snedó — in tacih vraž več.

Sadnemu drevju najslabeje vreme je: suša, ki dolgo trpí, in nenavadna toplota; pohlevni dež, po tem pa lepo vreme in solnce se prileže sadnemu cvetju najbolj.

„Schles. Land. Ztg.“

Naprava dobre malte.

Poglejmo stare poslopja ali na razvaline in posipe starih taborov in gradov. Starodavni spomeniki so, ktere je človeška roka morda že pred 1000 leti ali pa še poprej zidala. Razloček med malto tadanjega zidanja in dandanašnjega je res neizrečeno velik. Če je tedaj malta onega zidovja, ktero se že sto in sto let pokončavnemu zobu časa zoperstavlja, še tako trda, da se ne dá tudi z veliko silo ne razrušiti, in se drží kakor bi bilo vse skup zraščeno v trd kamen, kaj bomo pa dandanašnji malti rekli, ki se v malo letih ruši in razsiplje, kakor da bi bila iz golega peska in vode skup stlačena.

Gledé na to, bi marsikdo lahko menil, da so naši prednamci mogli kakošno posebno skrivnost imeti, ko so malto delali, da je na stoletja tako čvrsta, trda in nerazrušljiva ostala. In res je dovelj tacih zidarjev, ki menijo, da se je njega dní apno namesti vode z mlekom gasilo! Al starodavne listine nam nič od tega ne povedó; Plini in Vetruvi le toliko pravita, da, kdor si hoče dobro malto napraviti, mora za-njo dobrega apna vzeti in ga v pristojni meri dobro zmešati s peskom.

Jez se že več let s to rečjó ukvarjam, da bi jo do konca dognal in izvedil, kako so naši spredniki tako trdno malto napravljali; veliko sem skušal, mnogotere odlomke starega zidovja sem pregledal in se prepričal, da ti ostanki so res kremenci (silikati), to je, kremenokisle solí. To pa spričuje, da so naši predniki delali malto večidel iz neugašenega živega apna. Začel sem tudi jez tako delati malto, in prav dobro so si mi sponesle skušnje. Po teh skušnjah priporočam tedaj to-le:

Naredi si dobro ugašenega apna in pomešaj ga z drobnim peskom, ki si ga skrbno presijal. Ko si to storil, primešaj še drobnega neugašenega apna in sicer toliko, da ga je četrti del peska, ki si ga vzel za malto; zdaj vse skup dobro pomešaj. Med mešanjem se ti bo vse zgrelo in prekuhalo — in tako malto brž porabi. Se vé, da ne smeš neugašenega apna poprej pridjati malti, kakor še le takrat, kadar zidar začne zidati. Med tem, ko se malta v maltnici razgreva, začne ta zmes kremenasta prihajati, se hitro strdi in je tako trda, da se ne razpoka. V vodi se ne zmehčá in je tedaj za vsako rabo pripravna. Tako napravljena malta se s šibrami in kamnjem tako sprime, da je težko to ali uno od malte odpraviti. Ta malta se je pri velicih zidarijah tako popolnoma dobro obnesla, da po pravici mislim, da sem zalezel tisto skrivnost, po kteri so nekdaj malto delali. Veselilo me bode, ako naši gospodarji in zidarji delajo vprihodnje malto tako; naprej vem, da mi bojo hvaležni.

Profesor dr. Artus.

Natoroznanske stvari.

Nekaj o solncu.

Spisal Viljem Ogrinec.

„Naše solnce ni nič druzega kakor ena izmed zvezd; le veče je in svitleje zato, ker je nam bliže nego zvezde.“
Kepler. [1])

Vvod.

Človek vidi marsiktero stvar na nebu, pa ne vé, zakaj je, kakošna je, kolika je itd. Bolj izobraženi morda vé še to, da ima nektera stvar neki upljiv na človeško naravo, na zemljo in na rečí, ki so na nji; več pa ne vé, kajti si oholen, kakor je, misli, kaj me neki briga to! Al take misli so napačne, zakaj vsako stvar, ki ima upljiv na zemljo in na nas, moramo vendar poznati malo tanše. Saj je vendar tudi dobro, da človek vé kaj o teh stvaréh, kajti, kar vé kdo, vse je koristno in lepo.

Da o zvezdoslovji kaj vé, gotovo je tudi lepo, da ne rečem zgolj potrebno ali da ne rečem tega, kar pravi nek velik kraljev modrijan. [2])

Govoril bodem toraj nekoliko o solncu, kajti ljudstvo misli marsiktero čudno o njem, kakor o luni itd. To so nespametne vraže, te se morajo iztrebiti. Kolikor prej, tolikor boljše.

Vendar pa to, kar hočem povedati o solncu, ne sme biti dolgo in preobširno, pa bravec mora vendar najti v spisu poduk o marsikteri reči. — In da imamo tudi v unanji obliki neki red, bodemo delili snov v 4 dele; in sicer bodemo govorili:

1. O solncu, kaj je, kako daleč je od zemlje, kako veliko je itd.;
2. O solncu, kakošno se vidi skozi daljnogled. — Solnce se suče okoli svoje osi.
3. O solnčnem ozračji. — Od kod solncu svitloba?
4. O kolobarji in plamenih, kadar solnce mrkne.

I.

§. 1. a) Solnce je oživljajoče srce cele naše sestave (Planetensistem), kakor pravi smirniški Feon. [3]) „Solnce razpojuje nebno žalost in razveseljuje človeško srce“: tako govorí učeni Plini v svoji enciklopedii [4]), ki je „razna in veličanska, kakor narava sama.“

b) Solnce je središče (Centralkörper) naše sestave, kakor je dokazal Slovan Kopernik, kajti pred njim so sploh mislili to, da solnce teka ravno tako okrog zemlje, kot luna, in da tekajo vse „premičnice“ (Planeten) in vse zvezde okrog zemlje; saj so vidili to, in kaj jim je bilo še delj potrebno! V svoji knjigi „o teku nebnih trupelj“ („De Revolutionibus orbium coelestium“) pravi on: „Jaz pa mislim, da solnce je v srci sestave. To kaže vsaj neki red, ki ga nahajamo v teku trupelj naše sestave, to kaže neka čista in krasna notranja zveza, če le natanko pogledamo vse“. [5]) — In nekje drugej: „Kdo neki more staviti solnce na drugo in boljše mesto, nego je to, od kodar razsvitljuje vse? — — — Res je, da tekajo vse premičnice okrog solnca, ki je na kraljevem sedežu v sredi svetá. — V tej sestavi pa sem našel res tako čudovredno prodo svetá, in neko gotovo notranjo zvezo gledé na tek in velikost (?) trupelj, kakor je drugače najti ni moč“. [1])

Toliko zadosti o solncu, kot središču naše sestave.

(Dalje prihodnjič.)

[1]) V Keplerjevi Epit. I. 1. (1618. l.) se bere: „Sol hic noster nihil aliud est, quam una ex fixis, nobis major et clarior visa, quia propior quam fixa.“

[2]) Immanuel Kant v svojem spisu: „Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels im VI. B. der Gesammtausgabe v. Schubert 1839 S. 225: In der That gibt der Anblick eines bestirnten Himmels etc. . . .“

[3]) „ — *τῆς ἐμψυχίας μέσον τὸ περὶ τὸν ἥλιον οἱ ονει καρδίαν ὄντα τοῦ παντος* itd.“ Feon pravi v svoji knjigi „o zvezdoslovji.“

[4]) „Coeli tristitiam discutit sol et humani nubila animi serenat.“ H. N.

[5]) Ipse denique sol medium mundi putabitur possidere, quae omnia ratio ordinis, quo illa sibi invicem succedunt, et mundi totius harmonia nos docet, si modo eam ipsam ambobus (ut ajunt) occulis inspiciamus. D. R. O. C. I. 9.

[1]) Quis enim in hoc pulcherrimo templo lampadem hanc in alio vel meliori loco poneret, quam unde totum simul possit illustrare?... Ita profecto tanquam in Solio regali Sol residens circum agentem gubernat astrorum familiam... Invenimus igitur sub hac ordinatione admirandam mundi symmetriam, ac certum harmoniae nexum motus ac magnitudinis orbium, qualis alio modo reperiri non potest. D. R. O. C. I. 10.

Slovenske starine.

O Belinu,

bogu starih slovenskih Karnov in Norencev in njegovih simbolih: bokalu, čaši, kotlu, kostkah in kavalkih.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Ako mi kdo zavrne, da se v galski Vienni Allobrogum tudi nahaja spominek „Belino sacrum“, mu dam pomisliti, da tudi v današnjem Bavarskem [2]) so našli spomenike: Noreji in panonskemu Sedatu posvečene, in sicer po kohorti panonskih Brevcev, da v Dalmacii, kjer je stanoval ilirsk rod, so našli spomenike keltiškemu Taranucu (Orelli 2956) posvečene, saj so Norenci, Karni in Panoni kot vojaki in trgovci prišli tudi v druge dežele rimskega cesarstva. *)

Blizo Akvileje so tudi našli drug spominek slovanskim božanstvom posvečen, in sicer:

TATIS augustis sacrum. [3])

Tate = matres so se velele pri starih Slovencih Vile oblakinje, povodkinje bele žene, enake indijskim Apsarasam, ktere se tudi velijo Ambâh = matere. Vile osebljene megle so jahale na konjih in jelenih, in še zdaj v slovaških povestih opominja na Tate čarobni konjič: Tatošik. Vile pa so bile tudi deliteljce zdravja, zato v srbščini tetošiti = curare, vračiti. [4]) Primeri: „Tetka, hči Krokova — velika veštica.“

Po Tatah so se pridevale imena dekletam: Tata, Tatuka, ktere večkrat na norenskih spomenikih beremo, primeri severno-slov. historične imena: Tatva, Tetka, Tatimar. Te „matres Panoniorum“ so celó Rimljani častili, in so: „pro salute Domini nostri Imperatoris“ L. Sept. Severi Aug. totiusque domus ejus“ zraven keltijskih „Aufanae Matronae“ postavili spominek [5]) v Galii. **)

[2]) V Heffner „Das römische Bayern“.

*) Vienski spomenik ima ravno onega postavljača, kakor akvilejski: Belino, Sextus Caesernius Faustus. Gotovo je bil iz Akvileje v Vienno Allobrogum za uradnika prestavljen, in je tam svojemu domačemu božanstvu postaviti dal spominek: Že Muchar („Röm. Norik.“ II., 323) piše: „Norisches Blut floss am Euphrat und Tigris, in Afrikas Syrten, im Nebellande der Calydonier — an allen Gränzen des weiten römischen Reiches.“

[3]) Giornale e biblioth. ital. Tom. 14. pag. 230.

[4]) Vuk, rječnik. h. v.

[5]) Gruter, str. 90. Nr. 10.

**) Beleno je bila: „herba apollinaris, hyosciamus“, zobnjak, posvečena, zato se veli pri Kelith *Βέλινουντια*, slov. trava

Belin in Belen ste toraj dve različni božanstvi, prvo je slovanski Belbog — Belin po obliki kakor imena: Jerin, Zorin, Kalin; -- drugo keltiški: Belen.

Oba sta imela apolonske lastnosti, zato oba imata tudi v napisih pridevke: Apollini Belino in Apollini Beleno.*)

Ker so bokal, ročka, čaša, kotlič bili tudi blagoslova in življenja simboli, tedaj nahajamo na norenskih spomenikih, da tudi zemske boginje imajo te posode. Tako v Bobru blizo Voitsberga vidiš po staroslovensko oblečeno žensko podobo z zrcalom — simbolom lepote v desnici in kotličem v levici. [1])

Enake podobe najdeš med sekovskimi kamni [2]) itd. Zemska boginja je bila tudi Noreja. Ime sem že na drugem mestu razložil (*Mittheil. des histor. Vereins für Krain 1857 1. 35.*) od nora, die Vertiefung, Niederung, in sem rekel, da je boginja globoke vlažne zemlje, zato je tudi njej bila čaša — šalica posvečena, kakor se prepričamo iz napisa: „Noreiae augustae sacrum, Quintus Fabius Modestus domo Roma, Decurio alae primae augustae Thracum — phialam [3]) argenteam pondo II. librorum. embemata Noreiae aurea unc. duar. dono dedit.“

Nora — Noreja se je pri Čehih velela po oslabljenem glasniku: Nira; Stranski [4]) jo je štel med podzemeljske boginje, ker zemlja hrani trupla umrlih, pri Polacih po vakalozovanem glasniku r: Nia, ktero Naruszewicz [5]) tudi šteje med podzemeljske božanstva.

(Dalje prihodnjič.)

Časnikarski poberki.

Zidarji avstrijske sreče.

Zopet se je oglasil neki modrijan, kteri svetuje, kako bi se država naša pomôgla iz dnarne stiske. Ako je uni, o kterem smo zadnjič govorili, svetoval roparstvo cerkveno, hoče ta, kterega bomo danes omenili, naj bi se kmetijstvo pokončalo do kraja.

V časniku „Frankfurter Actionär“ modruje namreč, da le s povikšanimi davki se more poravnati primanjkava državnih dohodkov. Davki se morajo povikšati — blodi Frankobrodec — saj ni res, da bi to nemogoče bilo, kakor „žvekajo govoruni (Phrasenhelden) v deželnih in državnih zborih, brez vse vednosti.“ — Ako take reči beremo, res ne vemo, ali bi človeka bolj jeza popadla zavoljo predrznega besedovanja ali zavoljo neumnosti, ktera iz njega svoje rogove molí. „Davki se morajo povikšati — pravi milostljivo dalje — pa le taki, ki se povikšati morejo „brez preobložbe“ (Ueberdruck) in to so zemljiščini (gruntni) davki; ti davki se še dandanašnji pobirajo po katasterski cenitvi od leta 1817, in niso v nobeni razmeri več s tem, kar so zemljišča (grunti) dandanašnji vredne.“ — Da bi te medved nabasal, ki tako beseduješ! So li možje, ki so v deželnih in državnih zborih tako temeljito govorili zoper povikšanje davkov, nevedneži, da ne poznajo težav kmetijstva? — ali ne živijo med ljudstvom in ne slišijo vsaki dan nadlog kmetovih? Če govorí modrijan frankobrodski od katastra iz leta 1817, zakaj je tako zvita lesica, da ne pové, da so nekdanji davki po različnih dokladah povikšani zdaj tako, da so dvakrat in trikrat veči od nekdaj? Kdor si upa take svete dajati, je sovražnik Avstrije, in le čuditi se je, da se še časnik najde, ki si upa natisniti take stvarí! Res je, da je modrijan mogel s svojo sodrgo potovati na ptuje; al kako Avstrijo ptujci poznajo, kaže zopet „Frank. Actionär.“

sv. Apolonije, rusk. belena, poljski bieluń, česk. blen, blin, toraj tudi slovanskemu: Belinu. Korenika imen Belin, Belen je: bal, bel, sansk. bhal, razsvetiti, litevski: balti = beliti, svetlo napraviti.

*) V narodnih slovenskih povestih se še sedaj večkrat omenja bajanica: „Baba bosaruna“, primeri slovaško: bosorka copernica, Hexe.

[1]) Muchar l. c. Taf. X. fig. 19.

[2]) Muchar l. c. Taf. 15. fig. 13. Taf. 14. fig. 29.

[3]) Archiv des hist. Vereins für Kärnten II. Heft Nr. 107.

[4]) Stransky. Resp. bohem. Lugd. Bat. 1634. 24. cap. 6. pag. 248 etc.

[5]) Naruszewicz II.

Pisma slovenskega učenika

svojemu bratu.

(Dalje.)

10. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Zadnjič sem Ti, predragi brat, pravil o zunanjem cesarsko-dvornem trgu in o spominkih, ki ga zaljšajo. Pozabil sem Ti bil pa povedati, da mikavni ta prostor bolj je podoben vrtu nego trgu, ker ob straneh široke ceste pokriva tla njegove prijetno-zelena rušnja, med ktero se vijó razvrstne gredice. Ta trg mejil je pred na trdnjavsko obzidje, ki je obdajalo notranje dunajsko mesto. Kakor pa sem Ti že v enem poprejšnjih listov pravil, je obzidje padlo; Francove vrata pa, ki so odtod odpirale pot proti predmestjem „Maria-Hilf“, „Neulerchenfeld“ itd. ostale so menda za spomin na nekdanje čase. Pa bi bilo take zidarije tudi res škoda podirati; zidanim leta 1822 pod vlado cesarja Franca I. stojí na čelu prislovica njegova: „justitia fundamentum regnorum“ (pravica kraljestvom podlaga). V vsem skupaj 38 sežnjev široke imajo tri razdelke. Skozi te prehode drdrajo Ti kočije v eno mer ven in noter; skozi srednjega smejo edino le cesarske kočije. Unstran vrat bila sva zopet na planjavi (glasii) in kazalo se mi je kraj nje veliko poslopje za cesarske vozove, konje itd. — Odtod potujeva dalje proti „Neulerchenfeld-u“, ali kakor so slovenski dijaki prekrstili to ime, proti „prepeličevšču.“ Tù sem zahaja najbolj prosti narod, da se v gostivnah razveseljuje po svoje. Gotovo si pa tudi, brate, z menoj vred v časnikih bral, kako lepo novo cerkev so ondi izgotovili poslednje leta. Veliko sem o tej cerkvi lepega pričakoval; pa povem Ti, da še vse veliko več sem najdel. Že zunanje dela, na čelu z dvema zvonikoma in prezalim vhodom kinčane in v osredku z drzovito kupljo venčane, kažejo toliko lepoto in umetnost, da se čuditi moraš. Pa vsa zunanja lepota je le slaba priprava na prekrasni blišč, ki razgrinja se očem ogledovavčevim v znotranjih prostorih. Kaj lepšega si res človeška domišljija komaj misliti more! Kar si koli zidarska, steklarska, zlatarska, pasarska, podobarska in kiparska umetnost lepega izmisliti more, tù ima svoj dom; vse je sestavljeno v enem in istem zlogu. V tri ladije razdeljeno svetišče dobiva po množini okroglih okin svojo svitlobo, kterih barvana steklenina razliva nekako sveto-temno, pa čarobno-lepo bliščavo po prezali hiši Božji. Popis natančen je skoraj nemogoč.

Vrnivši se pridem s svojim prijatlom po dolgih dolgih ulicah zopet nazaj do „glasije“, in zdaj se napotiva naravnost tje, kjer ima državni zbor za seje svoj leseni dom. Kaj leseni dom? Istina, brate! Iz lesenine so stesali v naglici Dunajčanje poslopje, v kterem naj bi se po zvedenih poslancih Avstrii pomagalo iz raznih, težav in nadlog. Da pa morebiti ne misliš, da začasna zbornica poslancev kaže svetu svoje gole lesene „planke“, Ti povem, da so ji zidarji, malarji in tapecirji pomagali po svoji moči k nekaki ličnosti; še bolj pa neki „etiketen ceremoniel“ pomaga povzdigovati

*

blesk zbornega doma. Oportani vratar, svojo močno romarico v rokah, sprejme nas pri glavnem vhodu in pokaže nam, v kteri sobi se imamo oglasiti za vhodne lističe. Za badovo se delijo. Vratar nam naznani zdaj drugi vhod, kjer naji zopet gospodje v črnih oblekah sprejmejo ter nam povedó, kam in kako. Stopnice pregrnjene so vse z mehkimi preprogami, da ne bi človek pretrdo stopal in ropota ne delal ter ne motil kakega v globoke misli ali vneti govor zamaknjenega duha. — Po takem ceremonijelu prideva do zaželjenih vrat in stopiva na galerijo, ki od treh straní obdaja dvorano, v kteri deluje državni zbor. Na četrti strani je krasna, z rudečim baržunom prevlečena loža za cesarsko rodbino. Raz vseh galerij se gleda doli v zbornico, kakor s kora v cerkev. Stoli za državne poslance postavljeni so amfiteatrališko vrsta nad vrsto, in sicer na veliki polokrog; v polokrogovi sredini pa so napravljeni sedeži za ministre, zbornega predsednika, perovodje, urnopisce, kakor tudi leca za govornika. Natanko se iz galerij vidi, kteri prostor poseda ta, in zopet kterega uni poslanec. Mnogo klopi je praznih, ktere kažejo svetu, da še ni zastopana vesoljna velika Avstrija, ampak da delu je le manjša skupščina tako imenovanega „ožjega zbora.“ Kar pa, brate, iz časnikov dozdaj pozvediti nisi mogel, namreč o že dovršenih posebno važnih ustavnih napravah, ktere so prerojeni Avstrii potrebne, kakor ribi voda, tega Ti tudi jez ne vem naznaniti. Precej časa sem se v zbornici mudil, sedel in stal, pa nisem nič druzega posebnega čul, kakor to, kako je bingljal tisti drobni, pa tako mogočno zapovedovavni predsednikov zvonček, in kako so poslanci med seboj zbirali ude za posebne odseke. Čakal in čakal sem, pa nič nisem pričakal razun tega, kar sem ravno povedal; tega pa sem se slednjič tudi že naveličal in torej pred sklepom zapustil dvorano. — Bolj zanimivo mi je tedaj bilo pregledovanje nove zidarije, ki se stavi ne daleč od zborničnega poslopja in iz ktere bo izrastla ona prekrasna cerkev, ki jo zidajo na hvalni spomin rešitve Njih Veličanstva cesarja Franc Jožefa I. iz morivčeve roke. 24. aprila 1856 položen je bil temeljni kamen temu svetišču; od tistih dôb že se dela in zida cerkev, pa akoravno je zidovje že visoko in so stranske ladije že izobokane, bo vendar še dolgo trpelo, predno bo dokončana. Sestavlja se v čistem gotiškem slogu in sicer vsa iz rezanega kamna. Res bo cerkev veličanska, kadar bo izgotovljena. Imela bo dva stolpa, iz konca vštric tri vhode; razdeljena bo v tri ladije, potlej pride razkrižje, kronano s kupljo, in za tem še le prezbiteri. Kakor po sredi cerkve bodo tudi v podolgasto-okroglem svetišču podpirali obok na okrog postavljeni stebri, ter bodo delali hodišče poleg oltarja in krog njega; celo svetišče pa bode opasevalo zvezdnim žarkim enako sedmero kapelic. Dolgost cele cerkve znaša 47; visokosti bo v sredni ladii 14½; v kuplji 35½, pri zvonikih pa po 49 sežnjev. — Popoldne se napotimo proti cesarskemu gradu „Schönbrun-u“, ki je pol ure dalječ zunaj Dunaja. Peš hoditi tako daljo, se vé, ni kazalo, toraj se vsedemo v najemno kočijo. Kaj velika dobrota so res ti „štelbogni“ za Dunaj in njegovo okolico. In kako lepo je plačilo vredjeno! 10 soldov plačaš, potlej se pa pelji 5 minut ali pa celo uro dalječ. Ne misli pa, brate, da so ti „štelbogni“ kake na pol stolčene pokveke, ki človeku pretresajo čeva, kakor galejo; o ne! Lepe in pripravne kočije so, akoravno ima vsaka prostor za 10—14 oseb. Konjiče Ti imajo te kočije kaj brze, in ako se te uboge živalice v tek spusté, Ti drdrá „štellbogen“ hitro naprej. Da voznika zaklicati moreš, če hočeš voz zapustiti, potegneš le za motoz, ki visí od kočijnega stropa, in zdajci ti ostane voz. Pritvezen je pa ta motvoz zvončeku, ki ga ima voznik na sedežu poleg sebe obešenega, in kterega možicelj toliko raje uboga, ker vé, da si bo žep opomogel zopet za desetico. Rekli so mi, da tacih voz je na Dunaji okoli dvanajst sto. Vsak trenutek te sreča tak voz, da Ti ni treba na tlaku petá brusiti, ako imaš pot v predmestje ali kam zunaj mesta. In tako z Bogom za danes! Tvoj

Jože Žlindrovič.

Šolske stvari.

1. Viša gimnazija v Ljubljani. 2. Viša ljubljanska realka.

(Konec.)

Drugi oddelek omenjenih letnikov nam priobčuje šolske naznanila, iz kterih posnamemo to-le:

Učiteljev štela je gimnazija 20 za obligatne vede, za proste 10; realka pa prvih 7, druzih 3; — učencev konec leta našteva gimnazija v 8 razredih (in 14 sobah) 648 (več od lani 35), in sicer 566 slovencev, 76 Nemcev, 5 Lahov in 1 Arabljana; realka pa v 4 razredih (in 4 sobah) 172 (22 več od lani); in sicer Slovencev 95 (?!), Nemcev 63 (?!) in 14 lahov; — štipendije znašale so na gimnazii 6813 gold. 13½ kr.; na realki pa 432 gold. 55 kr. — pač malo! Želeti je, da bi se kaj štipendij vstanovilo za realkine učence. Dobro delo bo storil, kdor more kaj pripomoči v tej reči; — učnine plačalo se je na gimnazii 5537 gold. 70 kr. (lani le 3817 gold. 80 kr.), na realki pa 1491 gold. (lani 1240 gold.) — Med najtehtniši ukaze do obeh teh učilnic štejemo ministersko dovoljenje od 6. februarja 1864 št. 587 C. U., da se smé vpeljati Lésarjeva slovenski pisana liturgika na učiliščih kranjskih. Radovedni pričakujemo vesele te novice od sorodnih učilnic iz vseh slovenskih krajev, nam sosednih. Nam bodo li letniki prihodnjega leta prinesli novico, da se je vpeljala 3. slovenska knjiga, svetopisemska zgodovina stare zaveze, ktere pričakujemo iz rok preč. stolnega dekana dr. J. Pogačarja? — Omeniti moramo še, da je letos nekoliko starišev prosilo in tudi dovoljenje dobilo, da so bili njih sinovi na gimnazii oprosteni nauka slovenščine. Da bi tacega oprostenja želeli stariši, kterih sinovi ne bojo službe prosili na Kranjskem, bi se nam to čudno ne zdelo; al da prosijo oprostenja taki, kterim bi kadaj kaj dobro déle spričevala iz jezika slovenskega, to presega naš horizont!

O pisavi slovenskih priimkov in naših krajinih imen so „Novice“ lani obširno govorile ter svetu oznanile pravila (glej lanski list 33., stran 264.), edino naravne in tako pravične, da nam jih dozdaj še ni ovrgel nihče razun njega, ki meží z vsemi očmi pametnega razuma, torej govoré o pisavi imenski letošnjih letnikov le omenimo, da se je ta stvar, če tudi malo, vendar nekoliko obrnila na bolje, toda le v gimnaziinem letniku (realkini imenik je temu vstregel že lani) s tem, da se je prav po nasvetu 3. lista letošnjih „Novic“ gotica tudi za krajine imena umaknila latinici; v realkinem letniku pa še malega tega napredka ne najdemo; ostalo je sploh nemško jedro in njegova gotiška obleka tudi letos slovenskim krajinim imenom, zakaj, pač ne vemo, tolikanj manj, ker se letnik gotici vendar ni mogel popolnoma odpovedati; 5 slovenskih in 7 laških krajinih imen nahajamo vendar v latiničini obleki. Vendar pa je v realkinem imeniku veča doslednost v tem, da so krajine imena večidel le v nemški autentični prestavi. Da bi bil letnik iskal doslednosti v tem, da bi bil postavil ravno tako autentične imena

slovenske iz deželnega vladnega lista VI. dela od leta 1857 namesti nemških, prostemu ljudstvu sploh neznanih, prav radi bi mu hvalo dajali. — V nedoslednosti pa je realko prekosil gimnaziini imenik, v kterem je zastran krajinih imen vse zbrojeno, in kako nedosledno, kažejo naj naslednji izgledi. V njem beremo za en kraj po dve, celó po tri imena, na priliko: „Moräutsch" in „Moravče", „Vač" in „Vače", „Senošeč" in „Senožeče" in „Senosetsch", „Vodic" in „Vodice", „Sagor" in „Zagorje", „Bresovitz", „Bresovic" in „Brezovica"; „Bresnic" in „Breznic", „Soderšica" in „Sodražica", „Jantschberg" in „Janče"; zlasti smešno stojí nemška beseda „Unter" pred čisto slovenskim imenom „Šiška"; kje da bi bil „Unterkossese", iskali smo po omenjenem vladnem listu, a nismo mogli najti tega imena. Le toliko smo letos hotli omeniti o nedosledno pisavi krajinih imen.

Še večo nedoslednost in napačne pisave nahajamo pa v priimškem imeniku obeh učilnic. Dobro vedé, da o pravilni pisavi naših priimkov govoré vselej zadenemo na sto in sto puhlih vzrokov, iz kterih bi se ne smela celó nič prenarejati njih pisava; ali da ti vzroki vsi niso vredni piškavega oreha, prepričata nas ravno letošnji gimnaziini in realkini letnik v primeri z lanskim normalkinim. Učenci ravno tisti, bivši lani v normalki, letos pa v 1. razredu gimnazije ali realke, kažejo zdaj ves drug obraz v imenih svojih. Da ne ostanemo dolžni dokaza, pristavimo le-sèm nekaj izgledov. V lanskem normalkinem imeniku beremo naslednje imena: „Meditz", „Lautischar", „Griviteschitsch", „Vetschai", „Petroutschitsch", „Tautschar", „Kautschitsch", „Belle", „Ivanz", „Gollob", „Suschnik" itd.; v gimnaziinem ali realkinem prav te imena pa pravilno pisane: „Medic", „Lavtišar", „Grivičič", „Večaj", „Petrovčič", „Tavčar", „Kavčič", „Bele", „Juvanec", „Golob", „Šušnik". In tako je prav. Prav za ta spremen poganjajo se „Novice." Toda od kod ta spremen? Ali iz rojstvenih listov? Tega ne moremo verjeti, ker se nam čudno zdí, da v njih ne berejo vse učilnice imen enako. Pač lahko bi tù rekli:

„Erklärt mir Graf Oerindur,
Diesen Zwiespalt der Natur."

Pa nas morebiti kdo zavrne, rekoč: učenci sami pisavo spreminjajo, in eni tako, eni tako ali zdaj tako, zdaj tako pišejo svoje priimke. Po naših mislih ima pa vsaka učilnica ravno to nalogo, da učence učí pravilno pisati besede, toraj tudi priimke vsacega jezika, kterega se učé. Ako bi pa vendar komu imel kaj veljati piškavi ta vzrok, naravnost povemo, da učilnici ne štejemo na čast, ako se hoté ali nehoté ravná po nevednosti mladih svojih učencev! — Če pa učilnice pišejo slovenske priimke nepravilno, ker tako zahteva stariši, lahko se ognejo vsega grajanja, ako se ravnajo po nasvetu, ki nam ga je podal „dosluženi šolnik" v 28. listu letošnjih „Novic."

Toliko o tej stvari za letos. Vseh župinih (farnih) predstojnikov pa prosimo, da bi učencem rojstvene liste ozir priimkov in krajinih imen v prihodnje dajali v pravilni slovenski pisavi, ako stariši ne zahtevajo drugače. To boste menda tolikanj rajše storili, ker že veste, da bode tudi prihodnji škofijski imenik ljubljanske duhovščine vaše imena prinesel v pravilni slovenski obliki.

Ali bomo z letošnjim pretresovanjem te stvarí spreobrnili koga, ne vemo; toda molčati nismo smeli o njej in tudi v prihodnje ne bomo molčali zavolj zgodovine, da bodo zanamci v prihodnjih vekih brali, za kake rečí smo se morali potegovati anno 1864, sicer bi se oni ne môgli tacega Babylona še domišljevati ne!

Dopisi.

Iz slovenske Bistrice 2. avg. J. V. *(Mariborska beseda 31. julija).* Mariborska čitavnica nam je zopet napravila eno taistih velikih národnih veselic, ktere ne bodo samo živele v spominu vseh deležnikov, temuč so z zlatimi črkami zapisane v zgodovinske liste štirskih Slovencev. One so probudile, oživile, okrepčale národni duh tudi med prostim ljudstvom; da se od leta do leta bolj zaveda svojih svetinj. Zato pa tudi narod priznava veliki trud mariborske čitavnice s tem, da se v čedalje večem številu udeležuje teh zabav. Že dolgo popred se vse veselí poletnega časa, ki nam zopet prinese „veliko mariborsko besedo"; na dan besede pa privrè tolika množica, da je obširni prostor vsigdar zlo pretesen. Tudi letos je dvorana, ki ima prostora za več ko 600 ljudí, bila vsa natlačena poslušavcev, in vendar jih je še mnogo bilo, ki niso več v dvorano priti mogli. Ni namen moj, da bi obširno popisal celo besedo; le na muzikalni del se bom ozrl. *)

Skupnih zborov pelo se je šestero. Pevcev je za vsem bilo kakih 60, iz Maribora kakih 40, ostali pa so bili iz unanjih krajev. Pevski vodja je bil gospod Miklosič, slavnoznani skladatelj slovenske maše in drugih lepih pesem. Če premislimo, da razun „Naprej-a" so vsi zbori se na novo učili in da so zunanji pevci z mariborskimi skup imeli le eno skušnjo, se je res čuditi, da so se vsi zbori tako izvrstno peli, kakor da bi bili zbrani sami stari vajeni pevci. Gosp. Miklosič se je skazal skoz in skoz umnega, prevdarnega voditelja; posebno njemu gré čast in hvala za izvrstno izpeljavo vseh zborov. — Riharjeva „Slava Slovencev" opomnila nas je svojega slavnega skladatelja, in posebno v prvem, čvrstem v C moll spisanem delu je jako dopadla. „Slovenska dežela" Miklosičeva navduševala je vse poslušavce tako, da živio-klici niso prenehali, dokler se ni ponovila pesem. „Pušku na klin", znana kompozicija Lisinskega ima krepák vojašk napev, kteremu zategadel besede niso primerne. — Četrti zbor je bil Koseskega „Kdo je mar?" napev dr. Benj. Ipavčev. Že toliko smo brali o tej pesmi, da smo željno hrepeneli po nji. Pa kako bi vam zdaj popisal neizrekljive občutke v naših prsih, vso svojo radost in navdušenost, ko smo poslušali to pesem. Al kaj pravim? To ni pesem, — to je velikanska kantata, doneči slavospev, svoji mili domovini v čast spevan od nje zvestega sina. Ne vem, kaj bi se več občudovalo: ali preobilost krasnih, novih, izvirnih idej, ktere nam skladatelj iz neusahljivega vira svoje bogate fantazije podaja; ali skoz in skoz narodni duh vseh napevov, ali umetnost, s ktero je od prve do zadnje vrste mojstersko izpeljana? Že prvi odstavek obuja vso našo pozornost; le malo trenutkov, in že nas je skladatelj k sebi povzdignil na tako stopnjo navdušenosti, da vsega okoli sebe pozabimo in zamaknjeni v krasoto glasov gremo ž njim v rajsko deželo njegove fantazije. Hipoma pa nas zdaj postavi sred bojišča. „Čujte bor" — to je bitje, strašna vojska — „krogla žvižga, boben poje" — strahovite slišiš klice: „Udri, udri, mah na mah!" — Kako se mešajo glasovi, zdaj tenori, zdaj basi, vmes pa grmí glasovir, kot pokanje pušk. Res v sred boja smo. Še en strašen krik vsega zbora, in — na en mah potihne: zmagal je Slovenec; zdaj kratko počiva; malo časa toži na glasoviru po teh, ki so padli v boji za domovino, in koj zopet krepko in ponosno vpraša: „Kdo je mar? kdo je mar?" In naprej hití pesem in nam kaže sinú kmetiškega rodú v raznih človeških stanovih. Tenor-solo nam popisuje srečnega trgovca, zdaj v najglobokejših glasih drugi bas o modrih, zvedenih

*) Drugi pot „Novice" dopolnijo ostalo. Vred.

možéh resno poje, in ž njim se krasno v dvospevu vjema tenor. Še slaví četverospev oratarja slovenskega v pravniški in v božji službi in še le pri zadnjem odstavku se skladatelj sopet vrne k prvemu napevu in tako, kakor v simetričnem kolu z začetno priljubljeno harmonijo sklene svoj genialni slavospev. Po končani pesmi zagrmeli so slava-klici, da se je dvorana tresla. Nepopisljiv vrisk pa je postal, ko se je prikazal sam skladatelj gosp. dr. B. Ipavec, ki je na povabilo čitavnice se iz Gradca potrudil k besedi in sam svoj in tudi vse druge zbore na glasoviru spremljal. Ponosno smo slava in živio klicali svojemu slavnemu rojaku, ki je s to skladbo stopil na prvo mesto med našimi skladatelji.*) On ni samo skoz in skoz izurjen umetnik in neizmerno bogat v izvirnih napevih, temuč tudi vedno národen. In kakor je slavni Rihar temelj položil naši cerkveni muziki, se z dr. Benj. Ipavcem počne nova dôba umetne svetne naše muzike.**) — Še dva zbora sta se pela: „Staročeska: Byvali Čechově“, veličastni mogočni zbor v A-moll in pa vedno mladi „Naprej zastava!“ — Med zbori smo slišali: Samospeve, en dvospev pa en četverospev. Samospeve je bila na povabilo čitavnično prevzela gospodičina Kam. Klettner-jeva, prva pevkinja graške opere, Čehinja po rodu. Pela je dve slovenski in dve češki pesmi. Ko je nježna krasotica v beli s slovanskimi barvami okinčani obleki na oder stopila, pozdravljali so jo poslušavci z radostnimi živila-klici, in ko je s svojim milo-krepkim glasom, in kakor je bilo dočakovati, z največo umetnostjo zapela: „Lahko noč“, napev dr. B. Ipavčev in pa Vilharjevo „Milo lunico“, je vsem globoko v srce segla, da pohvalnih klicov ni bilo konca, dokler ni ponovila „Mile lunice.“ Češki pesmi ste bile: neka prav živahna in prijetna lirična pesmica in pa: „Gde domuv moj“, ktero je tako ginljivo zapela, da je vse ljudstvo ganjeno poslušalo milo-rajske glasove in da so se umetnici sami v črnih plamtečih očéh zasvetile solzice. Tudi njena sestra Ana, mlada lepotica, jo je spremila k besedi in v obéno veselje deklamovala neko česko pesem. — Dvospev „Prisega“ izvrstno kompozicije za alt in bariton, složeno in nalašč za ta dan mariborski čitavnici posvečeno od dr. Benj. Ipavca sta sosebno lepo in milo pela gospá D— iz Maribora in pa gosp. F. R. iz slov. Bistrice. D— gospá ima krasen, posebno v globoki legi lepo doneč in poln glas; gosp. R. pa je že od lanske vélike besede kot umeten samospevec v dobrem spominu; ni mi tedaj treba povedati, da je svojo nalogo mojstersko rešil. Kaj lep in hvalevreden je srednji odstavek dvospeva, tam kjer ženski glas navdušeno prisega domovini:

„Me Slovenke te ohranimo,
Srce le za te gorí“;

ji možki glas krepko in mogočno odpeva:

„Mi Slovenci tebe branimo,
Vrage naša moč zdrobí“ —

potem pa obá glasa zdaj vrstoma, zdaj skup, milo začenša in potem vedno krepkejše pojeta:

Domovina, domovina, Tebi damo,
Tebe hranimo, Vse kar 'mamo,
Tebe branimo, Naša ljubca si le ti!

Kar se tiče čveterospeva, napravil nam je dr. B. Ipavec posebno nepričakovano veselje. Pripeljal je saboj iz Gradca nektere gospode, kteri so s svojimi krasnimi glasi razveseljevali društvo z novim Ipavčevim čveterospevom: „Ljubici pod oknom.“ Tako mila in v srce segajoča je ta pesmica, da v tihi noči peta, gotovo omečiti mora srce, ako bi tudi kamneno bilo. — Na glasoviru igrala je gospodičina H. iz Ptuja, sprejeta z mnogo pohvalo od pozornih poslušavcev.

In tako nam je ta beseda živ dokaz, da smo tudi v muzikalni umetnosti v malo letih velikansk korak naprej storili in da se s skladbami naših mojstrov pred vsem omikanim svetom ponašati moremo. Prav srčno pa se zahvaljujemo mariborski čitavnici, da se ni ogibala velike skrbí in truda, nam napraviti tako zanimiv večer, ter le eno željo, eno prošnjo dodajamo vsi, da bi tudi v prihodnje nam vsaki poletni čas prinesel „véliko mariborško besedo.“

Iz Ptuja 2. avg. Naša čitavnica bode praznovala 5. septembra svoj začetek z večo veselico, ktere načrt se bode naznanil v kratkem.

Iz Križa blizo Tržiča. Z. — Od vseh strani se sadjoreja marljivo priporoča in na več krajih najdeš dobrih in umnih sadjorejcev; pri nas so pa še precej redki in le preradi ravnajo po starem kopitu. Sadne drevesa se premalo obrezujejo, če se pa vendar to zgodí, je delo mnogokrat tako, da se Bogu usmili. Al upamo, da sčasoma bode bolje po poduku mladine in dobrih izgledih. Da bi le razuzdani ljudje veselja ne trli pridnim sadjorejcem, ki so lep izgled okolici! Kako resnično je to, potrjuje zgodba, da je pretekli teden neki hudobnež na farovškem travniku mnogo požlahnjenih drevesec pokončal! Da so gospod fajmošter marljiv sadjorejec, je sploh znano; pretekle 3 leta so zanemarjeni farovški travnik komaj malo zagnojili, tršaste divjake pocepili, namesto divjih kostanjev češinj nasadili in nacepili, da so ljudem očitno pokazali, kako prazna je ona misel, da zavoljo vetra nobeno drevo rasti noče; pred 2 letoma cepljene jabelka bodo že letos sad donesle, če jih bo mogoče oteti hudodelni roki. Ali pa more sadjorejec veselje imeti do svojega dela, ako mu drhal na en hip pokončá, s čemur se je trudil več let?

Iz Ložke doline 4. avg. — Nesreča nesrečo podí. Taka je tudi z našimi ubogimi jezerskimi pogorelci. 2. dan t. m. okoli polnoči so se hudi oblaki s točo pripodili od Javornika (visokega gozdnega hriba nad cerkniškem jezerom) in se vlekli čez Laze, Vrh Jezera, Dane, nad Šmarato, Kozarščami, Pudobom in proti Ušelku in Vrhniki; najhuje je pa toča potolkla polje Vrh Jezera, lastnino tistih revežev, kterih hiše in poslopja so 14 dni popred pogorele. Še celó požeto žito je vničeno, ker je zavoljo pomanjkanja poslopij moralo na polji ostati. Zares posebnega usmiljenja so vredni naši Jezerci, za ktere tudi Vas blage „Novice“ prosimo, da potrkate na duri svojih častitih bravcev, in za-nje pomoči prosite, ker nimajo stanovanja ne za-se, ne za živino, pa tudi ne živeža od domačega pridelka. — Za trdno upamo, da tudi današnja prošnja ne bo zastonj, kakor prva ni bila, ker je po gospod fajmoštru na Gojzdu pri Kamniku došlo 50 gold. pogorelcem Jezer-

*) Ko je pred nekimi leti vredništvo „Novic“ ob razpisu daril za najboljo kompozicijo izbralo pesem „Kdo je mar?“ (v ktero je naš Koseski z mogočno, njemu lastno besedo vdahnil najživejše domoljubje svoje) so rekli nekteri, kteri, kakor Nemec pravi, vidijo „das Gras wachsen“, da taka v različnih občutkih se sprehajoča pesem ni pripravna za skladbo. Vredništvo pa je mislilo, da nepopisljiv mora efekt biti, ako pesem izrazuje, kar beseda pravi. In da se nismo motili, priča svetu zdaj slava, ki po pravici doní skladatelju povsod, kjer se poje ta veličanska pesem. Treba res, ker tako lepo napredujemo v glasbi, da se skladatelji, kterim je Bog daroval izvrsten talent, ne gibljejo samo v enoličnih kompozicijah, ampak da si izberajo tudi take, ki jih Nemec imenuje „Tongemälde.“ In če je on si celó „das Lied von der Glocke“ izbral za kompozicijo — kaj bi se naši skladatelji prvaki ustrašili ložega početja? Vred.

**) Dr. B. Ipavec ima v rokopisu mnogo novih skladeb za natisk pripravljenih; med njimi tudi celo slovensko mašo, ki je nek izvrstno, mojstersko delo. Pa ker se prva dva vezka: „Slovenskih pesem bratov Ipavcev, založil Tarmon v Celji“ premalo prodajata, ne more se izdati 3. vezek. Sezite tedaj po njih vsi domorodci! Pis.

com. Bog plati blagemu gospodu veliko dobroto, da so se prvi milostno spomnili pogorelcev in vsem, ki so kaj zraven pripomogli! Bog daj še od drugod take krepke pomoči! — Pri nas žetev še zdaj ni pri kraji; letos je mokro in hladno vreme vse zakasnilo; pa tudi žita bode sploh manj, ker je slabejšega zrna; slame pa več; sená je obilo. Jesenski pridelki do zdaj še dosti lepo kažejo; le bojimo se, da bi krompir ne gnjil, ker je bilo premokro. Zgodnji krompir bomo pa kmali snedli; bil je letos dosti drobnejši od lani.

Dragotin Hojkar.

Iz Bistrice na Notranjskem 8. avg. Odprli smo včeraj zvečer čitavnico našo. Ker dobó bravci „Novic“ v prihodnjem listu obširnejši popis slovesnosti naše, naj na kratko le to povèm, da predragi nam gostje, ki so prišli od blizo in deleč in so vidili že več čitavnic, so se čudili naši lični dvorani, hvalili lepo vredjeno „besedo“ in radostni gledali obilno domoljubno množico, ki je napolnila prostorno dvorano čez in čez. Česar smo želeli, dosegli smo: bistriška čitavnica je častno obhajala svoj rojstni dan!

Iz Ipave 7. avgusta. Da vstrežemo od več straní razodetim željam, prestavimo v „Novicah“ že na 15. avgusta napovedano svečanost slovesne čitavnične odprtije **na 14. avgusta**, to je, **prihodnjo nedeljo**. — Ker več pevskih društev pričakujemo, ktere nam še niso naznanile, s čem nas mislijo razveseljevati, ne moremo programa že zdaj razglasiti; le toliko pristavimo, da nam je večina gostov napovedala, da dopoldne pride, in da se bo zato za vse goste, kar jih pride in ki se saj do 12. t. m. zato oglasijo, občno kosilo — table d' haut — napravilo. — Beseda se prične o pol osmih zvečer v grajšinski dvorani. Odbor.

Iz Iga pri Ljubljani 4. avg. G.....r. — Več časa že niso „Novice“ nič spregovorile ne o veselih ne o žalostnih dogodbah naših, dasiravno se gradiva pri nas ne manjka na nobeno stran. Zadostujejo nam, kakor je podoba, dostikrat tako zvane „žive cajtenge“, za ktere se je osnoval pri nas poseben „biró“; program njih je enak dunajskemu „Kikiriki“; za važnejše rečí se pa nič kaj ne „interesirajo.“ — Naj vam povem žalostno dogodbo, ktera se je včeraj pri nas pripetila. Ob dveh popoldne se je unel pôd v Iški vasi, in v kratkem času je bilo 39 hiš in še druzega poslopja žalostno pogorišče. Vsi ljudje so bili daleč od vasí na polji, drugi pa tudi niso mogli še o pravem času prihiteti, ker Iška vas je daleč od drugih vasí. Zgorelo je zraven nekoliko živine vse; ni ostalo revežem druzega kakor to, kar so na sebi imeli. Nesreča je pa toliko veča, ker je nekterim vsa krma zgorela, drugim pa tudi nekoliko žita. Kako se je ogenj pričel, se še nič prav ne vé. Zgorel je ravno ta dan zjutraj v Iški (pol ure od Iške vasi) kmetu voz mrve s kozolcem in podom; pravijo, da je dveletni otrok, igraje se z žveplenimi klinčiki, zapalil. Toliko nesreč se je že ravno po žigicah zgodilo, da se ne more starišem dovelj dopovedati, kako skrbno naj jih otrokom poskrijejo od doma gredé. Naj jih tega lastna škoda uči! Sliši se, da so bili med pogorelci samo trije zavarovani, nekteri so sicer vpisani, pa letnine še doplačali niso; nekteri so se pa 31. u. m. iz družbe izbrisali. Vidi se, da naši ljudje dobroto zavarovanja še le tedaj spoznajo, kadar vidijo ognjenega petelina po strehah skakati. Žalibog, da je že prepozno! Med drugimi pomagači se je posebno vrlo obnašal tudi medicinalni svetovavec gospod dr. F. Dolar, kteri je iz Bresta prihitel z lastno gasilnico in jo sam vodil. Spregovoril bi pri tej priliki še rad o koristi, da bi vsaj vsaka soseska imela gasilnico, da bi ne bilo treba pri takih nesrečah daleč po-nje letati; al „Novice“ so že o tem priporočilu že žalibog tolike prazne slame izmlatile, da se mi ne ljubi, jo vnovič mlatiti, zato raje nesrečne pogorelce usmiljenim dobrotnikom priporočujem. — Spominjam naj se pa še zraven te žalostne dogodbe z veseljem tudi letošnjega pridelka, kteri je dozdej prav dober; bil bi pa še boljši, ako bi preteklega mesca ne bila povodenj tolike škode na mahu (morastu) napravila. Sadje obilo pridelka obeta. — Pa tudi na slovenskem polji pri nas vedno malo po malo napredujemo; očiten dokaz je to, da letos v našo faro 15 slovenskih časopisev dohaja. Lepo je to! Šolstvo naše je pa še vedno „miserere.“

Iz Ljubljane. Iz Zagreba nam je, gledé na to, da iz slovenskih krajev bode gotovo mnogo ljudí šlo zagrebško razstavo ogledavat, poslal ondašnji magistrat z dopisom od 6. dne t. m. sledeče naznanilo: „18. dne t. m. se bode v Zagrebu odprla izložba (razstava) poljodelstva in obrtnijstva dalmatinskega, hrvaškega in slavonskega. Ker je magistratu znano, da bode toliko gostov dohajalo ob času izložbe v mesto naše, da ne bojo imeli vsi prostora v gostivnah, mora se skrbeti za to, da dobijo stanovanje drugod. Zato prosimo vsacega, kdor v gostivni ne dobí prostora, da se oglasi v magistratni pisarnici, ktera bo v poslopji izložbe, ali pa na kolodvoru; tukaj se mu bo odkazalo stanovanje v tistih privatnih hišah, ki jih bo magistrat za to najel.“ — Zvedili smo, da je magistrat že okoli 200 privatnih stanovanj oskrbel za goste, ki bi v gostivnah ne dobili prikladnega prebivališča.

— Matica je prejela pretekli teden zopet dvoje preprijaznih pisem iz visokospoštovanih rok. Svetli veliki škof in knez goriški dr. Gollmajer in svetli škof poreški dr. Dobrila blagovolila sta z lepimi doneski stopiti v društvo Matice slovenske in naznanila odboru, da prav rada sta razposlala vabila matičina duhovščini po svojih dekanijah.

— Predsednik naše kmetijske družbe gospod Fid. Terpinc je od svojega prijatla, našega visokospoštovanega misijonarja gosp. Fr. Pirca te dni prejel pismo od 5. dne u. m. iz Crowinga v severni Ameriki. Ker ljubeznjivi starček v tem pismu pozdravlja vse svoje prijatle, nas je gosp. predsednik prosil, naj nesó „Novice“ ta pozdrav njegovim prijatlom po vsej deželi, in jim povedó, kaj piše. Gospod Pirc pravi, da zdrav in vesel je prestal dolgo in težavno potovanje; še viharno morje, ki je marsikterega izmed njegovih 800 popotnikov po svoji navadi omamilo, njemu, čeravno najstarejšemu med njimi, celó nič kljubovalo ni. Indijanci njegovi so ga sprejeli z nepopisljivim veseljem, kajti bali so se že, da ne pride več nazaj. Ko je domá vse v red djal, se je namenil 6. julija na daljno svojo misijonstvo podati, kjer bode imel opravkov za dva mesca na kupe; med tem pripravlja njegov vikar gosp. Buch v Št. Pavlu nektere iz Kranjskega le-sem pripeljane bogoslovce, da jih bode škof za mašnike blagoslovil. Sicer pa je še zmiraj žalostna v Ameriki. Vsaki dan — pravi Pirčevo pismo — pride kaka huda novica iz bojišča; komaj so odpravili 300.000 ljudí v vojsko (v Ameriki srečka ali loz odloči, kdo mora v vojsko iti), že je prišlo od starega našega Abrahama, da se jih mora brzo nabrati zopet 500.000 vojakov. Vrh tega se bojimo lakote, ker prvo posetev so na vrtih in deloma tudi na polji pokončali neki črvi, drugo pa je zatrla huda slana sred meseca junija, pozneje pa strašna vročina.“

— Pri „besedi“, ki jo je čitavnica naša 2. dné t. m. napravila deloma pod milim nebom, deloma v dvorani z vrlo godbo c. kr. topničarskega polka, in ki je bila, kakor po navadi, polna zadovoljnih gostov, se je med mnogimi drugimi pesmami pela sledeča, zastavi čitavnični posvečena pesem, zložena po našem slavnoznanem pesniku gosp. Bl. Potočniku, ktera je tako iz-

vrstna, da jo natisnemo celo; v vsak odstavek so, kakor je zastava tribarvena, z besedo lepo vpletene trojne barve: Tako se glasí:

Vihraj, zastava Slave!
Za vero, za Bogá;
Slovenc je vere prave,
Se zmotam ne udá.
Na skali cerkev bela,
V višnjevi zrak strží,
Bo v zarii žarela
Zmagvavka večne dní.

Vihraj, zastava Slave!
Cesarja poslavuj,
V bran avstrijske države
Ponosno se vzdiguj!
Slovenc pošten se udarja,
Kot hraber Avstrijan.
Zvestoben do cesarja,
Mu do krví udán.

Vihraj zastava Slave!
Za drag slovenski kraj,
Dežele bistre Save,
Za lepe Krajne raj;
Objemajo snežniki
In sinja Adrija,
Jo greje med mejniki
Rudeča kapljica.

Vihraj, zastava Slave!
Slovenkam vrlim čast!
Src blagih, duše zdrave,
Pobožnost njihma vlast.
Nedolžnost čista, draga,
Pohlevnost jih krasí,
In sramožljivost blaga
Na licih jim žarí.

— Sokolovci so v nedeljo popoldne potovali na prijazno posestvo gosp. Matevžeta na mah, kjer je lani čitavnica bila. Po nekolikih gimnastičnih vajah je zbrano množico kratkočasila godba, ki so jo Sokolovci osnovali izmed svojih lastnih močí.

— Prvo letošnje grozdje smo dobili 1. dan t. m. v Ljubljano, se vé da od vipavske straní. — Pravili so nam, da v vipavski dolini željno pričakujejo slavnega vinorejca barona Babota, da se posvetujejo ž njim, kaj naj bi se storilo, da bi se vipavsko vino več let ohranilo stanovitno.

— V pondeljek zvečer ob ½ 10 uri je vse, kar je ljudí tisti čas še na ulicah bilo, hitelo proti kosarni; slišalo se je namreč, da množica mehikanskih prostovoljcev hoče udariti na vojake domačega c. k. polka v kosarni zavoljo nekega prepira, ki so ga v nedeljo večer nekteri teh in unih vojakov med sabo imeli. Vendar je resna beseda naših in mehikanskih oficirjev ustavila nepokojne, da se ni nič hujšega zgodilo. — Kakor se sliši, bo še le konec meseca oktobra prvo krdelo za cesarsko mehikansko armado nabranih vojakov odrinilo iz Trsta v Ameriko.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Sklep deželnega zbora v Pragi in Gradcu, po kterem naj bi se premenil §. 18. volilnega reda za deželni zbor, ni potrjen. Omenjeni §. se je deželnima zboroma preoster zdel, ker po njem ne more voliti in tudi za deželnega poslanca ne more voljen biti, kdor je bil zavoljo kakoršnega koli pregreška kriv spoznan. Ministerstvo pravi, da v postavi volilnega reda za to ni treba premembe, ker nova kazenska postava bode tudi predrugačila nasledke, ki so dosihmal sklenjeni z obsodbo kake osobe. — Na Českem so po novi občinski (soseskini) postavi razpisane nove volitve županov in odbornikov. Vse je živo zdaj o tem, ktere možé naj bi volili; povsod se kažejo stranke: ene, ktere hočejo „napredek“, kakor se spodobi v ustavnem življenji, ene pa, ki se raje držijo „starega kopita“ in „rakove poti.“ — Za razstavo zagrebško je dvorna kancelija hrvaško-slavonska dovolila še 3000 gld., tako, da odbor ima zdaj 20.000 gold., tako, da odbor ima zdaj 20.000 gold. za stroške razstavne. — Ker se je g. Prans odpovedal vredništvu „Agramerice“, jo vreduje zdaj gosp. pl. Radič, v novinarstvu izurjeni literat. — V doljnih Karlovcih se je 4. dne t. m. začela skupščina. Živa borba je bila o tem, da se pred volitvijo obravnavajo šolske, cerkvene in denarne zadeve srbskega naroda; vendar je po predlogu Petrovičevem obveljalo, kar je vlada hotla; liberalna stranka srbska ni zmôgla. Drugi dan je bila volitev metropolita (patriarha); izvoljen je bil z večino glasov vladika (škof) tamišgradski in začasni upravnik patriarhije Maširević; narodna stranka pa je želela vladika bačkega Platona Atanackovića, kteremu je v znamenje svoje udanosti 31. julija zvečer napravila sjajno ovacijo z baklado itd. Rumunci so zapustili zbornico. — Časnik „Giorn. di Verona“ že več časa govorí o smislu, da bi se avstrijanske laške dežele zedinile v eno upravništvo pod imenom „jadranskega kraljestva“, ki naj ima svoje deželno namestništvo pa tudi zastopništvo v dunajskem državnem zboru; najviša njegova deželna sodnija naj bode v Benetkah. — Papeževa vlada je razpisala zajem, po kterem želí na posodo dobiti 50 milijonov frankov; dolžne pisma se bojo izdajale po 100 frankov. — Garibaldi je hud na stranko, ki na vrat na nos hoče ustajo zoper Rim in Benetke; na čelu te stranke stojí dr. Bertoni, ki je bil dosihmal, kakor pravijo, desna roka Garibaldova. — Avstrijska in pruska vlada ste z dansko naredile mir za 3 mesce; v tem času se mora mirna sprava dogotoviti in sicer v zboru na Dunaji na podlagi tistega načrta, ki smo ga omenili v zadnjem listu. Dansko kraljestvo se bode po odcepljenih šlesvik-holštajnskih okrajnah zeló skrčilo in menda ne bode štelo veliko več kot poldrugi milijon duš, kakor „Times“ pravi. Francozki in angležki časniki se silno hudujejo nad avstrijsko in prusko; zastran francozkih časnikov ima to hudovanje ta pomen, da za njim tiči — cesar Napoleon sam, ki med tremi mesci primirja utegne še kakošno stvar s trte zviti, ktera bi mogla navskriž priti sedanjim mirnim okoljščinam. Tudi nemški bund nekako pisano gleda, da je celó na strani ostal, ko ste pruska in avstrijska vlada mir delale z Danijo. Mnogim pa se primirje na 3 cele mesce predolgo zdí, češ, da v 3 tednih bi se dalo vse dognati. Al kdo pozná skrivnosti diplomacijne? — Ruski časniki so pa zadovoljni s politiko ruske vlade o danskih zadevah. Zanimivo je v obče, kar o tej priliki „Ruski Inv.“ piše o politiki ruske vlade, rekoč: „Ruski narod bi rad marsikaj več zahteval od svoje vlade in želel bi dočakati onega časa, da ne bi se môglo ne v Evropi ne na iztoku brez njega ničesa dovršiti. Bila je nekdaj dôba — trajala je do 40 let — v kteri je Rusija, kakor zastopnica konservativnih načel, imela velik upljiv na vse dogodbe svetá. Ona sistema, ktero smo prestali, ne more se nikdar več povrniti. Sedaj ni več mogoče, da se sklepajo alijancije s stanovitnimi namerami; vsaka dežela bavi se največ z domačimi svojimi opravili; njeni upljiv na razvitek in napredek unanjih zadev pa je odvisen od notranje njene močí. Ozirajmo se na zahteve našega veka, razvijajmo vse svoje močí, pa težimo za tem, da spojimo vse častí našega carstva. Vse drugo pride kasneje. Mir ohraniti bodi nam prvi in glavni cilj in konec.“ — Znani vremenski prerok prerokuje temu mescu lepe dnove, gorke in prijetne večere; v prvi polovici tega mesca bo še včasih grom in vihar, potem pa stanovitno lepo in gorko vreme brez dežja. Trti dobro prerokovanje!

Listnica vredništva. Gosp. D. R. v Rib: Prejeli smo ravnokar vse. Hvala! Drugi pot vzamemo v Novice; danes ni bilo več mogoče.

Kursi na Dunaji 9. avgusta.

5 % metaliki 72 fl. 70 kr.	Ažijo srebra 13 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 80 fl. 70 kr.	Cekini 5 fl. 47 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu	6. avgusta 1864:	11.	2.	49.	56.	86.
na Dunaji		61.	77	47	13.	38.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 20. avgusta.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.